

Проф. др Петар Рајчевић²³

Учитељски факултет у Призрену – Лепосавић

НАСТАВНИ ПЛАН И ПРОГРАМ ЗА ОСНОВНУ ШКОЛУ И ДРУШТВЕНО-ЕКОНОМСКИ СИСТЕМ

Апстракт: Наставни план и програм основног образовања и васпитања представља један од значајнијих фактора спољне организације наставе. Изради овог важног школског документа одувек се приступало одговорно и више или мање, организовано. У новије време постоји потреба за чешћим него раније, променама садржаја и увођењем све већег броја иновација, побољшања, у припремању и реализацији наставних планова и програма основног образовања и васпитања. Друштвена очекивања, у том смислу, перманентно постају све захтевнија. И у овој области све су присутније тековине демократизацијских процеса. Не запостављају се ни ставови ученика при опредељивању за извесне области, корекцији ових докумената или изради потпуно нових. Препознатљив је, такође, утицај глобализацијских (мондијализацијских) збивања у побољшању квалитета наставног плана и програма за рад у основним школама, које представљају обавезну основу целокупног система школства сваке земље. Продужавањем трајања овог типа школе долазило је до промена наставних планова и програма, као и до промена у исходима или знању и постигнућу ученика, што је најважније, до побољшања квалитета живота великог броја људи.

Кључне речи: наставни план и програм/ основна школа/ иновације/ демократизација/ глобализација.

УВОД

Сагласност у тврдњама данашњих педагога, дидактичара и андрагога да са повећањем образовног нивоа становништва једне државе, или уопште на ширем нивоу (асоцијација држава), економски напредак постаје, „у неку руку неизбежан“, упућује нас на уверење да побољшање квалитета наставног плана и програма основног образовања и васпитања сматрамо важном и веома одговорном облашћу друштвеног живота. У доба убрзаних технолошких трансформација и глобалистичких неминовности то питање добија још више на значају. Сазнања до којих се свакодневно долази на било којој тачки планете, муњевином брзином постају потенцијално доступна свима. Зато је

²³ mrpetarrajevic@gmail.com

неопходно створити расположење, навику и могућности за њихову несметану размену и примену, ако се усагласе мишљења стручњака појединих области, да то одговара интересима средине у којој делују и за коју сносе личну (и) професионалну одговорност.

У овом раду нагласак је на отворености за примену свих савремених достигнућа која могу утицати на побољшање наставних планова и програма за основне школе на нашим просторима. Даје се и критички осврт, у том смислу, на протекли историјски период. Указује се на неке недостатке и идеолошке странпутице којих је, неминовно, било.

ДЕФИНИСАЊЕ ОСНОВНИХ ПОЈМОВА

Неопходно је, ради бољег разумевања проблема којим се бавимо, дефинисати следеће основне појмове: наставни план и програм, основна школа, иновације, демократизација, глобализација.

За сваки значајнији посао потребно је имати план рада па то, тим више, важи и за наставни рад у основној школи као високо организованог и значајног друштвеног установа. Приликом избора наставних садржаја за рад у одређеном разреду потребно је придржавати се захтева груписаних у неколико основних критеријума. Из одговарајућих наука и уметности не може се узети све и о томе учити у школи. Пошто то није могуће за наставно градиво узима се само оно што доприноси остварењу задатака које настави постави друштво у одређеном историјском периоду свог развоја. То значи да ваља поштовати *друштвено-политички критеријум*. *Научни критеријум* налаже да у обзир долазе само она знања и умења која су на савременом нивоу развијености наука. Оно о чему се учи у оквиру наставног предмета мора бити научно проверено и доказано. *Психолошки критеријум* истиче неопходност вођења рачуна о узрасним могућностима ученика. У програм се уноси оно што су ученици одређеног узраста у стању да савладају. Ученике не треба ни прецењивати ни потцењивати. И једно и друго подједнако је штетно. *Педагошки критеријум* значи да се за наставу узимају само они садржаји који се могу обрађивати на педагошки најефикаснији начин, сагласно свим дидактичким захтевима.

Наставни план (curriculum, study plan; horaire; Lehrplan, учебни план) представља школски документ у којем се у облику табеле прописују наставни предмети који ће се проучавати у одређеној школи, затим редослед проучавања тих подручја или предмета по разредима или семестрима те недељни број часова за поједини наставни предмет. Избор наставних предмета одвија се на научној основи, према посебним критеријумима с обзиром на степен школовања, психофизичке

капацитете ученика појединог узраста, степен диференцијације и интеграције научног система, актуелне потребе друштва, заинтересованост ученика и др. Док се у млађим разредима основне школе врши најнижи степен диференцијације (нпр. природа и друштво), па самим тим и виши степен интеграције (нпр. језичко-уметничко подручје), дотле се на каснијим степенима школовања постепено повећава диференцијација све до нивоа научне диференцијације. Наставни предмети у наставном плану могу имати различит статус, па по том свом статусу добијају и посебне називе. Нпр. главни предмети, споредни предмети, општи предмети. С обзиром на сврху образовања врши се подела на општеобразовне и стручне предмете. Поредак наставних предмета у наставном плану може бити сукцесиван у смислу ређања једног предмета за другим у току школовања (линијски распоред предмета), симултано учење неколико предмета у истом разреду, а најчешће је комбинација сукцесивног и симултаног распореда. Пажљивом анализом треба утврдити које је предмете погодније проучавати пре, а које касније, односно које предмете међусобно симултано повезивати у истом разреду ради ефикаснијег школовања. Број часова за поједини предмет у наставном плану одређује се према његовој важности за школовање, сложености и тежини предмета те према допуштеном укупном, недељном и годишњем, временском оптерећењу ученика у настави у поједином разреду. Израда наставног плана синхронизовано је повезана са израдом наставног програма.

Наставни програм (*curriculum, programme scholire; Lehrprogramm; учебная программа*) школски је документ којим се прописује опсег (обим), дубина и редослед наставних садржаја у поједином наставном предмету. Зато се за наставни програм обично каже да представља конкретизацију наставног плана. Због те чињенице постоји јединство наставног плана и наставног програма, премда је наставни програм много опширније формулисан од наставног плана. Сваку праву и успешну наставу карактерише плански рад на дуг рок. „Тамо где се нормална настава претвара у материјалном погледу у чисту „*природну наставу*“ отприлике Русовљевог кова, где се наставно градиво бира само према тренутним потребама и случајностима, пре свега у облицима из којих је изостављена свака систематика и свако унутрашње напредовање према степену тешкоће, ту се ради без плана и циља; таква настава лишена је трајног и сталног укупног успеха“ (Штекер, 1960: 146). Без наставног програма не може се данас ни замислити јавна школа. Наставне програме настале за зеленим столом, који слабо воде рачуна о месним приликама и условима и још ако их карактерише

пренатрпаност градивом, многи наставници, истиче Штекер, називају „лудачком кошуљом“.

Основна школа (elementary, primary school; école primaire; Grundschule, Volksschule; начальная школа) главни је носилац дела општег васпитања и образовања нације свуда у свету. Јединствена је у основи за читаво подручје земље, осмогодишња и обавезна. Васпитно-образовни рад у њој изводи се на матерњем језику. С обзиром на територијалну распоређеност и организованост основне школе могу бити централне, подручне и слично.

У свим епохама и на свим меридијанима постојала је представа о квалитету. У складу с њом креирани су наставни планови и програми. „Сваки учитељ треба стално да усавршава квалитет свог рада“ (Јесипов, 1946: 3). Јасно је да од квалитета заједничког рада учитеља и ученика зависи квалитет ученичког знања и понашања.

Квалитет знања (quality of knowledge; qualite de connaissance; Qualität des Wissens; качество знания) у дидактичком смислу прецизније се исказује у неколико нивоа, и то: а) знање присећања, б) знање препознавања, в) знање репродукције, г) знање оперативности, д) стваралачко или креативно знање као највиши степен у квалитету знања. „Потребно је да ученици у току школовања релевантне садржаје свладају до ступња оперативног знања, док је креативно знање људски идеал који се стјече и ангажираним властитим усавршавањем“ (Педагошка енциклопедија, 1989: 424). У данашње време готово је немогуће говорити о квалитету ма ког сегмента живота, па према томе и побољшања квалитета наставног плана и програма за основно образовање и васпитање, без приступа модерним информационим и комуникационим технологијама (ICT). Њихова појава резултат је континуираног и све бржег технолошког развоја. Уочене су значајне разлике између доступности или могућности примене ових технологија у развијеним, урбаним и слабије развијеним, руралним срединама. Према подацима Републичког завода за статистику Србије из 2007. године видљиво је да је 42,7 % урбаних домаћинстава имало компјутере, док је тај проценат у руралним срединама био упола мањи (21,6 %).

Иновације у образовању и васпитању (educational innovations; innovations dans l'enseignement; Neuerungen in der Bildung; иновации в образовании) представљају сврсисходан напор за комплексним усавршавањем васпитно-образовног процеса, уношење нових елемената са становишта циљева, садржаја, метода, облика и васпитно-образовних техника. Припадају врсти „промена“ које се односе на целину структуре школског система или његових значајнијих делова, а у циљу побољшања која се могу мерити. Као стваралачка активност, иновације се могу јављати у различитим условима и околностима; као резултат дуге и

смишљене припреме, изненада, или под утицајем неочекиваних подстицаја. Могу се јављати као резултат самосталног остваривања нових идеја или резултат неке спољашње инспирације. Прихватљиво је ако се иновације одреде као смишљене и специфичне промене, за које се сматра да ће бити ефикасније од постојећег стања. Целисходније је сматрати их свесним и планираним променама него изменама које настају узгред и случајно. Када постану масовне, престају бити иновације и постају рутина која захтева нове иновације. За процес и брзину усвајања одлучујуће су следеће одлике иновација: 1. релативна корист (степен до којег је иновација схваћена као боља од идеје која је била пре ње); 2. комплексност (степен до којег је схваћено да је иновација у складу са постојећим вредностима, искуствима, потребама потенцијалних корисника); 3. сложеност (степен до којег је иновација схваћена као тешка за разумевање или примену); 4. могућност проверавања (степен до којег нека иновација може бити проверавана на ограниченој основи); и 5. могућност уочавања (степен до којег су резултати иновације видљиви за друге). Поред наведених одлика битну улогу имају и други чиниоци, а пре свега: тип субјекта који усваја иновацију; тип културе одређеног друштвеног система, као и интензитет активности чији је циљ убрзавање процеса ширења. Ако је досада један од главних непријатеља образовању, промене и иновације су главно оружје против ње зато што руше рутину, ослобађајући енергију, имагинацију и трагање.

Демократизација образовања (*democratization of education*; *democratisation de l'education*; *Demokratisierung der Bildung*; демократизация образования) се односи на процес у свету, појединој земљи и средини, којим се превазилазе наслеђена класна и друга ограничења у приступу и остваривању права на образовање, отварају путеве за његово омасовљење на свим нивоима, и јача најшири друштвени утицај на политику, финансирање, планирање и праксу образовања целокупног становништва.

Глобализација као појам у академском свету прецизније се формулише осамдесетих година 20. века и посматра се као најновији стадијум у развоју капитализма. Може се схватити и као нека врста напредне термилошке замене за империјализам. Будући свеprisутна (препознатљива на глобалном нивоу) неизбежна је у проучавању и покушајима иновирања наставних планова и програма за основне школе.

СЛИЧНОСТИ НАСТАВНИХ ПЛАНОВА И ПРОГРАМА СОЦИЈАЛИСТИЧКОГ И ГРАЂАНСКОГ ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА

Са променом политичке власти у држави јављају се и тежње за изменом њеног претходног тока збивања у бројним областима па тако и образовног система једног друштва, с обзиром да између државе и образовања постоји мање или више изражен степен субординације. Парламент, влада – њено министарство задужено за просветна питања, суд, увек има надмоћ над образовањем. То се дешава из више разлога: образовање не може да се одвија без правних оквира; држава штити образовање од других образовних система (политичког, верског, иностраног); образовање само не може да одреди приоритет, то ради држава обезбеђујући целовит поглед на образовање, претачући га у кључне документе какви су наставни планови и програми, држава, такође, посредује у међудржавним односима.

Држава је, дакле, та која контролише образовање својих грађана системом образовања који чини законодавство, институције, финансирање, образовна политика, кадрови и увођењем идеолошког наставног предмета (који обликује основну замисао друштва владајуће политичке снаге) у наставни план и програм. На питање: шта ће се учити у основној (или било којој другој) школи, одговара просветна власт државе. „Каква је ту улога научних знања о васпитању и образовању (педагогије, социологије, психологије, филозофије)? Њихов статус у систему образовања зависи од „ћуди“ политичке власти. Од политичке воље државе зависи да ли ће и како научна знања о образовању бити употребљена. Њихова минимална улога је у томе да понуде одговоре како ће се образовати, учити, васпитавати? Однос између државе и научних знања о васпитању и образовању није предвидив са концепцијског становишта“ (Димитријевић, 2007: 241). То се одражава како на форму, тако и на суштину наставних планова и програма.

С обзиром да „кроз реализацију наставног програма треба да се постижу и васпитни ефекти, то је избор садржаја један од основних и најсложенијих задатака при изради програма“ (Хркаловић, 1988: 27). На који начин ће знања бити дидактички и методички припремљена у оквиру садржаја наставног програма и уџбеника „непосредно зависи од основног становишта полазне теоријске концепције наставе, у оквиру које се на теоријском нивоу осмишљавају специфичности сложеност односа између наставе и развоја ученика, која представља и основу избора садржаја наставе и основу конципирања процеса сазнавања у настави“ (Антонијевић, 2006: 79). У стабилним друштвима проблем је мањи, са све бржим друштвеним трансформацијама проблем се усложњава.

У СФРЈ основно образовање и васпитање заснивало се на марксистичкој идеолошкој оријентацији као суштинској квалитативној карактеристици. Основна функција социјалистичког образовања била је дефинисана као усвајање марксистичког погледа на свет. Кључне вредности наставног рада одређене су друштвеним развојним опредељењем које је карактерисала: 1. руководећа улога комунистичке партије у друштву и држави, 2. друштвена својина над средствима за производњу, 3. прокламована друштвена једнакост и борба против експлоатације, 4. интернационализам, односно братство и јединство и 5. критика и одстрањивање религије из наставног плана и програма.

Васпитни и образовни циљеви били су усмерени на учење ученика комунистичким знањима, вредностима, вештинама. Апсолутизација марксистичког, материјалистичког погледа на свет манифестовала се и у наставним плановима и програмима. Циљеви и задаци овако конципираног образовања били су: формирање марксистичког погледа на свет, припремање младе генерације за развој самоуправних односа, укидање поделе на умни и физички рад. Концепт оваквог образовног система био је у комплетној материјалној и програмској зависности од партијске државе.

После ратног распада СФРЈ и укидања нормативних претпоставки самоуправног социјализма (1990) отворила се дискусија о темељним питањима живота друштвене заједнице. У односу на претходну социјалистичко-комунистичку структуру друштва нову појаву представљало је увођење вишестраначког система и плурализма политичких и других идеја, претварање друштвене својине у приватну, прихватање друштвених неједнакости као нормалне, нове реалности, сукоб са међународном заједницом, декларативна и донекле стварна, афирмација теизма. Институционализација вишестраначког система, са становишта промена у образовању, донела је: могућност различитог уређивања односа државе и образовања, 2. ширење мреже приватног образовања, продор грађанских иницијатива у образовање – алтернативне образовне институције.

Са нивоа државне власти прокламована је изградња демократског друштва. Таквој политичкој оријентацији прилагођен је и образовни систем. Демократизација образовања везује се за опште право на образовање, једнакост могућности за образовање, јачање улоге приватне иницијативе у образовању, односно тржишта у образовању, дефинисана права ученика у образовању, ширење мреже образовних установа. Дошло је до благе корекције наставних планова и програма за основне школе, у односу на претходни период. Није се обраћала пажња евалуацији, а запостављено је и улагање у инфраструктуру. Наставницима је омогућено минимално усавршавање. Идеолошки

предмет је дефинисан као Устав права грађана. Ново у односу на социјалистичко образовање била је проширена критика системских решења и образовне стварности. Отворене су расправе о образовању, образовном систему, за које се тврди да је непотпун, централизован, униформисан, уз тенденције јачања неједнакости у образовању и незадовољавајући положај деце и младих. Наставни планови и програми схватани су као реализација а не креативна примена.

Период грађанског васпитања и образовања. Истовремено са политичким променама уследиле су и радикалне промене у образовању. Као стратешки приоритети образовне реформе истичу се тежње да се образовање стави у функцију економског развоја, образовање треба да послужи као подршка демократског развоја, одлука да се образовање укључи у европске интеграције. Ново је децентрализација система образовања, активности на плану подизања квалитета образовања и подршка демократизацији друштва. Циљеви новог система образовања одређују се као: развој оних знања, мишљења и вештина које доприносе ефикасном решавању проблема и доношењу одлука; развој функционалне писмености примерене информатичком друштву; развој вредности толеранције и грађанског друштва.

На темељу овако конципираних циљева образовне реформе одређују се правци деловања. Планирају се промене у наставним плановима и програмима, уџбеницима, усавршавању наставника, демократизацији школе, евалуацији и грађанском васпитању које је постало нови наставни предмет у основној школи. Овај предмет у области друштвеног васпитања има функцију идеолошког стуба образовног система. „Ако политичка власт жели да оствари грађанско друштво онда овако конципиран предмет треба да буде образовно средство“ (Димитријевић, 2007: 244). Појединца се жели обучити за боље плаћене послове и за улогу грађанина који треба да више зна и да буде у стању да боље мисли. Остваривање ових циљева препушта се државном и приватном образовном систему. Успешност тако дефинисаних намера ће се мерити прилагодљивошћу актуелном друштвеном развоју. У вези с тим очекује се и снажан притисак европских стандарда у основном образовању, који ће се манифестовати и у сфери наставних планова и програма. Процес интеграције у ЕУ има своју цену а она се изражава кроз смањивање улоге државе у креирању стратегије и конкретних планова развоја образовања а повећавање улоге међународних норми и глобалистичких утицаја.

Историја југословенског (и српског) друштва од 1945. до краја прве деценије 20. века, показује да су промене у систему образовања и друштвеном курикулуму последица политичке воље и одлука власти. образовање, организовано кроз званичне и јединствене наставне

планове и програме, имало је функцију да промовише друштво по мери (вољи, жељи, замисли, намерама) власти. „Влада снажно предубеђење да образовање може решити не само проблеме формирања и развоја личности него и проблеме који се односе на промене и развој друштва“ (Ненадић, 1997: 9). Ови ставови препознају се у структури (садржајима, реализацији) наставних планова и програма.

Како је на снази или у току пројекат европског свеукупног интегрисања и стварања европског културног идентитета то се од образовања очекује да пружи свој максимални удео у реализацији те амбициозне замисли. У самој пракси је парадоксално стање. образовање је и даље главна брига сваке европске државе за себе. Због тога је школство, подручје где је разноликост наставних планова и програма, педагошких метода и распореда наставе у школским системима међу европским нацијама највеће, у односу на друге сегменте друштва, а претпоставља се да ће се те разлике најдуже и одржати. Сличне тешкоће, само на ужем гео-политичком простору, биле су присутне након Другог светског рата и стварања државе СХС, када је уједначавање, приближавање, односно хармонизовање друштвеног и школског живота новонасталих „покрајина“ ишло веома споро и уз бројне компликације.

Дакле, нови квалитет о којем треба убудуће водити рачуна у поступку креирања нових наставних планова и програма основног образовања и васпитања у односу на претходне периоде је и познавање тежњи развоја и кретања европских интегративних амбиција и хармонизација тежњи, погледа и потреба те уважавања аргумената великог броја заинтересованих чинилаца. То захтева историјски тренутак у којем живимо не допуштајући могућност преписивања готових планова из неког од претходних „златних времена“. Сви напори усмерени су на покушај да се избегну опасности тоталитаризма, деструкције или неког другог „регресивног лудила“.

Због позивања на вредности универзализма „европски културни простор се не може сводити како на Унију тако ни на ма коју националну државу. Ако њега прихватимо као темељни интегративни принцип, применљив на све припаднике друштва, у европском културном простору ће се и даље развијати културе способне да дају снагу универзалном. Оне неће изгледати толико специфичне и посебне, него потпуно прихватљиве, чиме се обезбеђује да је понашање свих стандардизовано, предвидиво и, заправо, уредно, уређено или цивилизовано“ (Ненадић, 1997: 11). Истински и искрено схваћен европски културни простор претпоставља развијање односа који почивају на сарадњи и међусобном уважавању. Још је Исидора Секулић писала давне 1932. године да самоћа (етноцентризам и ксенофобија)

више чува расу него што развија државу и културу. Европски идентитет почива на културама – он није култура.

У извесном смислу традиционална институција, све донедавно школа је остала готово нетакнута од стране техничког напретка. То сазнање, у данашње време, као да се покушава убрзаним темпом да се надокнади. Научно-технолошка револуција представља промену глобалних размера. Образовање као делатност изнутра се прилагођава духу времена. Слика будуће школе спојена је са потпуним унутрашњим информацијским системом који се може укључивати у било који спољни извор информација. Зато се у школе уноси све већи број рачунара. Од изванредних техничких могућности компјутера очекује се да, корак по корак, ослободе учитеља од монотоног рутинског рада и пруже му широк избор многих наставних програма и адекватних носилаца потребних обавештења. То указује, уједно, и на потребу мењања ставова учитеља о савременој наставној технологији и добровољном пристанку на прилагођавање новонасталој ситуацији.

ЗАКЉУЧАК

Побољшање наставног плана и програма за основну школу не може се замислити, у данашње време, без већег усмеравања пажње на заштиту природе, подручје којем се раније није посвећивала адекватна пажња. Све више се наглашава потреба за изграђивањем нове етике за технолошку цивилизацију.

У условима брзих и свеобухватних трансформација на свим нивоима и школа, ако хоће да опстане, мора да буде свесна потребе свога мењања и одговорности у новим условима живота. Задатак образовања је и да навикава људе на брзе промене. Из чињенице да стечена знања брзо застаревају, треба се усмерити на изграђивање способности за самостално стицање, зарађивање нових знања. Дух индивидуалне пустоловине, ризика, истраживања, експеримента потребно је да дубоко продре у структуру и програме на нов начин замишљене наставе. Не пориче се потреба за редовним „преношењем“ знања и искустава света одраслих на младе али се на томе не сме остати пошто не може свака генерација све наново измислити. Међутим „ниједна порука одраслог човека неће више бити прихваћена ако буде приказана као израз ауторитарног духа, као истина која црпи своју снагу из вишег положаја једног појединца у односу на другог, било да је он отац, професор или представник власти“ (Лангран, 1978: 126). Јасно је да перципирање нових друштвених односа не може да се заобиђе ни у школском животу и наставном раду са ученицима. Ко то не може или не жели да схвати сигурно ће наићи на тешкоће и препреке у раду које нису пожељне ни за учитеља нити за климу у којој треба да одраста ученик савременог, „постмодерног“ доба.

Литература

- Антонијевић, Р. (2006): *Систем знања у настави*. Београд: Институт за педагошка истраживања.
- Базић, Ј. (2012): *Друштвени аспекти образовања*. Београд, Лепосавић: Институт за политичке студије, Учитељски факултет у Призрену – Лепосавић.
- Димитријевић, В. (2007): *Од Светог Саве до Ђерђа Сороша*. Београд: Хришћанска мисао.
- Јесипов, Б. П. (1946): *Елементарна дидактика*. Београд: Просвета.
- Каћавенда-Радић, Н, Павловић-Бренеселовић, Д, Антонијевић, Р. (Уредници) (2011): *Квалитет у образовању*. Београд: Филозофски факултет Универзитета у Београду, Институт за педагогију и андрагогију.
- Комленовић, Ђ, Малинић, Д, Гашић-Павишић, С. (Уредници) (2009): *Квалитет и ефикасност наставе*. Београд: Институт за педагошка истраживања, Волгogradски државни педагошки универзитет.
- Лангран, П. (1978): *Увод у перманентно образовање*. Београд: БИГЗ.
- Масановић, Небојша (2015): *Педагошке актуелности*. Бања Лука: Европски дефиндологија центар.
- Ненадић, Миле (1997): *Нови дух образовања*. Београд: Просвета.
- Педагошка енциклопедија*, (1989), Београд [etc.]: *Zavod za udžbenike i nastavna sredstva [etc.]*.
- Рајчевић, Петар (2012): *Дидактичка хрестоматија*. Нови Сад: Будућност.
- Нркловић, Р. (1988): *Компаративна анализа наставних програма у области матерњег језика*. Београд: Просвета.
- Šooš, Edita (1897): *Demokratizacija obrazovanja*. Zagreb: Školske novine.
- Šteker, Karl (1960): *Savremeno formiranje nastave*. Београд: Научна књига.

CURRICULUM FOR PRIMARY SCHOOLS AND SOCIO-ECONOMIC SYSTEM

Summary: *One of the most important factors of external organization, in order to organize teaching process, is the primary education curriculum. The production of this important school documents have always been approached responsibly and, more or less, organized. In recent years there is a need for, more often than before, changes of content and the introduction of a growing number of innovations, improvements in the preparation and implementation of the curricula of primary education. Regarding this, social expectations continuously become more demanding. The achievements of the democratization process are also ever more present. When determining certain areas, correcting some documents or creating entirely new one opinion of students should not be neglected. The impact of globalization (mondialization) developments in improving the quality of the curriculum for primary schools, which are mandatory based on the entire education system of each country is distinctive. Extending the duration of this type of school there was a change in the curriculum, as well as changes in outcomes or knowledge and student achievement, and, in this regard, most importantly, to improve the quality of life of many people.*

Key words: *curriculum, elementary school, innovation, democratization, globalization.*